

Závěrečná část zborníka je venovaná duchovným hodnotám a skúsenostiam, ktoré formulujú autori slovenskej i svetovej literatúry pre mládež. Prvým príspevkom tohto tematického okruhu je práca *Youthful wanderings: Spiritual journeys in the works of Kate DiCamillo*, v ktorej sa jej autorky Patricia A. Crawfordová a Kaybeth Calabriaová zaoberajú rôznymi typmi duchovných ciest súčasnej autorky detskej literatúry Kate DiCamillovej. Na skupinu rozprávkových textov, ktoré sú v rôznej škále explicitnosti spojené s religiozitou, resp. na ňu sémanticky nadväzujú, upriamuje pozornosť Gabriela Magalová v príspevku *Meditívny rozmer slovenských autorských rozprávok*. O tom, že v slovenskej literatúre pre deti a mládež sa v posledných rokoch objavujú knižné projekty s minimalistickým textom a dominujúcou obrazovo-ilustračnou zložkou, svedčí aj príspevok Petra Naščáka *Obraz duchovných hodnôt vo vybraných slovenských dielach pre deti*. Autor si tento trend všima na konkrétnych prácach Daniela Pastirčáka a Fera a Slávky Liptákovcov. Posledným príspevkom tematického okruhu i zborníka vôbec je náhľad Mariany Hraškovéj na špecifický spôsob stvárnovania smrti v detskej literatúre (*Projekcia paralely dvoch svetov v literatúre pre deti a mládež*).

Všetky príspevky, ktoré zborník *Duchovná cesta a jej podoby v literatúre* prináša, spája uvažovanie o človeku a jeho vzťahu k duchovnosti. Ako uvádza editorka práce, hľadanie všeobecného a individuálneho zmyslu existencie celkom prirodzene podnecuje sebareflexiu človeka a úzko ju prepája so schopnosťou vyjadrovať sa symbolickým jazykom, ktorý zachytáva tajomno transcendentnej skúsenosti a jej potreby v živote človeka. Aj na uvedených príspevkoch možno ukázať, že tento trend nevymizol a prejavuje sa aj dnes v oživenom úsilí o duchovnosť.

Vladimír Palkovič

LICHAČOV, Dmitrij Sergejevič. *Textologie: Stručný nástin.*

Praha: Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky, 2015. 144 s. ISBN 978-80-88069-00-3.

Problematika textológie, textovej kritiky, edičnej a vydavateľskej praxe prúdila v našich podmienkach desaťročia kdesi v spodných vodách odborného záujmu filológov, lingvistov a literárnych vedcov a nad hladinou sa objavila iba výnimočne, aby sa potom mohla nepozorovane skryť pod vlnami atraktívnejších výskumných tém. Vzniká tak do istej miery paradoxná situácia, pretože vyššie spomenutí odborníci (ale často i ďalší) potrebujú pri svojej práci, či len pri čítaní, kvalitne pripravené vydania. Nechceme tým povedať, že by také edície neexistovali, no absencia textologickej literatúry, v ktorej by nastala výmena skúseností autorov z rôznych oblastí výskumu textu charakterizovaných odlišnosťou prístupov, nevytvára akčnejšiu diskurzívnu platformu uvažovania nad daným problémom. Blízkosť českého a slovenského vedeckého prostredia, ktorého najpevnejším putom dodnes zostala predovšetkým vzájomná recepcia odbornej literatúry, je dobrou možnosťou, aby aktuálne vychádzajúci edičný rad Varianty realizovaný Ústavom pro českou literaturu AV ČR podnikol širšiu diskusiu o vyššie naznačených témach a sústredil ich viac do centra vedeckej reflexie aj v slovenskom prostredí. Práve uvedená edícia plní túto úlohu, keď sa usiluje sprístupňovať práce českých i zahraničných textológov a editorov, pričom cez preklady celých prác alebo výbermi textologických štúdií aj s ukážkami textologických riešení predkladá odbornej verejnosti cenný teoreticko-metodologicko-praktický materiál.

V poradí šiestym zväzkom edície je práca významného ruského filológa, historika umenia, textológa, editora, redaktora i mysliteľa D. S. Lichačova (1906 – 1999). Ako medievalista

sústredil svoju výskumnú pozornosť na staroruskú literatúru. Tento záujem vyústil do napísania rozsiahlej práce *Ěekstologija. Na matematikale ruskoj literatury X. – XVII. vv.* (1962), ktorá ho neskôr inšpirovala ku koncipovaniu knihy s názvom *Ěekstologija. Kratkij očerk*, vydanaj o dva roky neskôr. Táto práca ruského historika textu bola známa aj v prostredí českej i slovenskej textológie, pričom na jej odkaz nadviazali niektorí autori aj so snahou vytvoriť podľa jej príkladu pendant, orientovaný na domáci literárny materiál. Viackrát sa dokonca diskutovalo, ba i volalo po jej preklade. Ten sa však realizoval až vydaním, ktoré je predmetom tejto recenzie, pričom text do češtiny preložila Jitka Komendová. Lichačov si v knihe kladie „za cíl poskytnout stručný přehled základních textologických pojmů, podat nezbytné definice a zformulovat hlavní úkoly této disciplíny“. Jeho zámer má smerovať „k výměně zkušeností a k zobecněním, ke stanovení shod a rozdílů“ (s. 8) a v neposlednom rade má vyvolať polemiku. Úlohou práce je teda snaha o predostretie akýchsi všeobecne platných pravidiel vzťahujúcich sa k teórii textológie. Tie by mohli vysvetľovať jednotlivé pojmy a termíny, vychádzajúc zo špecifík praxe, ktorá sa realizuje v národných filológiách. Zároveň by však podávali istý koncepčný a zjednocujúci teoreticko-metodologický model práce. Lichačov chce identifikovať zhodné prvky a podať ich ako praktický návod pre štúdium histórie textu.

Ťažiskové postuláty, ktoré autor v práci predstavil a postavil na nich svoje chápanie textológie a ktoré zároveň vyvolali najväčšiu odbornú polemiku, možno pomenovať v nasledujúcich okruhoch: V prvom rade ide o chápanie textológie ako autonómnej vedeckej disciplíny, ktorá má svoj konkrétny predmet výskumu – teda históriu textu. Ponáranie sa do dejín života textu je predpokladom jeho dokonalého poznania, pričom Lichačov v tomto rámci berie do úvahy celú

množinu autorských, neautorských i posmrtných variantov, ktoré vníma ako rovnocenné. Týmto ťahom ustanovuje ako rozhodujúce pri dôkladnom poznaní textu jeho „sociálne fungovanie“ (s. 131). Ďalšou charakteristikou Lichačovovej textologickej koncepcie je presvedčenie, podľa ktorého treba odlišiť textológiu od techniky vydávania textov, pretože iba tak sa môže podľa neho zachovať sloboda a rozvoj oboch prístupov. V intenciách naznačeného nemôže byť textológia postupom, ktorý sa snaží iba o „vydolovanie“ textu pre vydanie, ale musí zohľadniť celú jeho históriu. Historický prístup je pre neho v textológii, rovnako ako aj vo filológii a literárnej vede, prvoradý. Keďže história textu je pre každý text jedinečná, konštatuje Lichačov, nie je prípustné, aby sa na ne aplikovali princípy vydavateľskej praxe v režime mechanických postupov. Koniec koncov, túto koncepciu chápania rozdielu medzi textológiou a vydavateľskou technikou rešpektuje aj samotná práca. Jej prvá časť sa venuje výkladom základných pojmov z histórie textu (text, dielo, rukopis, opis, autograf, náčrt, čistopis, kópia, redakcia textu, podanie, verzie textu, variant, archetyp, protograf), z čítania textu, zo štúdia histórie textu (chyby prepisu, chyby sadzby, chyby korektúry, chyby autorského textu, zámerne zmeny textu, výskum rukopisov, konjektúry, vsuvky, glosy, interpolácie, cenzúra, autocenzúra, klasifikácia textov, dištinktívne rysy, genealogické schémy opisov a redakcií, rekonštrukcia textu, datovanie, vznik, atribúcia, atetéza textu, falzum, nápodoby, preklady, autorský zámer a vôľa a iné), a teda ustanovuje chápanie úloh, cieľov a postupov textológie tak, ako ich vníma autor, zatiaľ čo druhá časť je od skúmania „histórie textu“ oddelená a predstavuje prax, ktorú realizuje edičná technika, nadväzujúc na výsledky textológie (typy edícií, textologické značky, reprodukcia textu, príprava textu, výber textu, opravy, publikovanie náčrtov, radenie diel v edícii,

rekonštrukcia, kritický aparát a iné). Logika v tomto rozlíšení dáva za pravdu autorovi aj v tom, že zatiaľ čo prvá časť knihy je stále produktívna svojím teoreticko-metodologickým dosahom a dokáže plnohodnotne osloviť aj súčasných textológov, tak niektoré pasáže o edičnej praxi poznačil technologický vývin, pretože s ohľadom na súčasnosť sa využívajú pri niektorých postupoch iné technologické riešenia. Okrem hodnotných Lichačovových názorov z oblasti textológie, sústredených vo vyššie spomínaných prácach, ktoré však zaregistrovali zo strany neskoršej odbornej reflexie aj kritické korekcie, najlepším dokladom jeho textologickej práce sú dodnes neprekonané edičné počiny.

Súčasťou časti nazwanej *Komentáre* sú tri štúdie reflektujúce vedecké pôsobenie Lichačova, ako aj ohlas jeho literárnovedného a textologického diela v Rusku či za jeho hranicami. V prvej štúdii si Jitka Komendová všima Lichačova ako predstaviteľa ruskej literárnovednej medievalistiky, pričom poukazuje na niektoré jeho zásadné postrehy vychádzajúce zo štúdia staroruskej literatúry. Podstatne korigoval predstavu o stredovekej ruskej literatúre, pretože do nej vložil aj vtedy opomínaný a pre politickú orientáciu štátu ideologicky neprípustný kontext náboženskej spisby; ďalej podal dôkazy o „europeizácii“ ruskej literatúry 18. storočia, pokúsil sa tiež postulovať novú filologickú disciplínu – „teoretické dejiny literatury“ atď. Jakub Sichálek v nasledujúcej štúdii reflektuje recepciu Lichačovovho diela v podmienkach západoeurópskej filológie a textológie a tiež v kontexte českej paleobohemistiky. Pomenúva miesta vyvolávajúce polemiku s inými textológmi, zdôvodňuje chápanie textológie ako samostatnej vedeckej disciplíny a identifikuje väzby českého prostredia na jeho dielo. Posledný z trojice komentárov od Michala Kosáka sa týka analýzy prijatia Lichačovovej *Textológie*, polemík a diskusií, ktoré sa na ňu viažu.

Po vyše päťdesiatich rokoch je kniha ruskeho textológa stále podnetná a vo svojich názoroch živá, inšpirujúca snahou osloviť odborníkov orientovaných na rôzne národné literatúry a ich vývinové obdobia, čitateľsky pútavá štylistickým podaním (na čom má zásluhu aj prekladateľka), a tým schopná intenzívnejšie osloviť prostredníctvom českého prekladu aj slovenské (nielen) textologické prostredie. Pre systematizovanie poznatkov a autorovu voľbu akéhosi lexikografického postupu pri vysvetľovaní jednotlivých pojmov a termínov sa kniha isto stane cennou a užitočnou pomôckou nielen pri textologickej práci odborníkov, ale aj pri štúdiu poslucháčov filologických disciplín, budúcich textológov, editorov a redaktorov.

Marián Kamenčík

MARTINEK, Libor. *Identita v literatuře Těšínska.*

Opava, Kielce: Literature & Sciences, STON 2, 2015. 436 s. ISBN 978-80-904126-8-2/978-83-7273-842-4.

Do rúk sa nám dostáva viac ako štyristostranová monografia *Identita v literatuře Těšínska*, ktorá minulý rok vyšla v Čechách a Poľsku. Na zadnej strane knižnej väzby sa dočítame, že táto rozsiahla práca je výsledkom dlhodobého literárnohistorického výskumu tvorby poľskej národnostnej menšiny od stredoveku až po súčasnosť s dôrazom na obdobie po roku 1945. K tomuto konštatovaniu sa však po prečítaní knihy žiada doplniť, že publikácia Libora Martineka je výsledkom bezhraničnej zanietenosti a svojím rozsahom, obsahom i metodológiou predstavuje v súčasnosti zriedka vídanú kvalitu a precíznosť. V úvodnej časti publikácie autor sumarizuje svoje dlhodobé bádateľské aktivity súvisiace s výskumom problému identity v českej